

Nr 214.

Av herr **Holmdahl**, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen angående indragning av en realskollinje vid högre lärarinneseminariet.

I statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, sid. 285 f, punkt 138, har framlagts ett förslag om vissa förändringar i högre lärarinneseminariets organisation av följande innebörd: Seminariets utbildning av kvinnliga lärare för statsläroverken skulle upphöra, och realskolan vid seminariet skulle successivt avvecklas med början av läsåret 1932—1933. Som en följd härav ha vissa anslagsbehov för seminariet under följande punkt 139 ansetts kunna begränsas.

I motivering för dessa förslag anför departementschefen till statsrådsprotokollet bl. a. följande: Införandet av ämneslärarinneinstitutionen vid de allmänna läroverken i samband med beslutet om statssamskolors inrättande 1904 hade varit en nödfallsutväg. Kvinnliga lärarkrafter ansågos behövliga vid dessa skolor, men det fanns vid denna tidpunkt icke ett tillräckligt antal akademiskt utbildade lärarinnor. Kungl. Maj:ts förslag till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet innebar en utvidgning av samskoleorganisationen. Föredragande departementschefen hade då anfört att garanti borde skapas för att vid skola, där flickor undervisades, alltid funnes ett antal kvinnliga lärare, och han hade därvid ansett, att med hänsyn till behörighetslagens bestämmelser den enda utvägen vore att inrätta särskilda för kvinnor avsedda tjänster.

Departementschefen instämmer så till vida med sin företrädares tankegång, att han jämväl anser att samläroverken böra tillförsäkras kvinnliga lärarkrafter i viss omfattning. Men han anser för sin del icke, att numera de sålunda behövliga kvinnliga lärarna måste utgöras av ämneslärarinnor. Numera anlitas den akademiska utbildningsvägen jämte genomgång av provår i mycket stor utsträckning jämväl av de kvinnliga läraraspiranterna. Man behövde därför icke längre bibehålla i fråga om de kvinnliga läroverkslärarna två olika utbildningsvägar och utbildningsformer. Ett stadgande borde införas av innehåll, att ett visst antal adjunksbefattningar vid samläroverken böra förbehållas kvinnor och som en följd härav jämväl ett motsvarande stadgande rörande manliga lärare. Tidpunkten för förslaget genomförande bör emellertid bestämmas med hänsyn till att plats vid läroverken måste beredas arbetslösa lärarinnor från enskilda flickskolor.

Emellertid finner departementschefen, att högre lärarinnesseminariets utbildning av kvinnliga lärare för statsläroverken bör anses avslutad och att som en följd härav den genom 1927 års riksdags beslut upprättade realskolan vid högre lärarinnesseminariet successivt avvecklas med början av läsåret 1932—1933. Seminariet skulle emellertid jämväl i fortsättningen hava en mycket viktig uppgift att fylla, nämligen den att tillgodose behovet av lärarinnor vid kommunala och enskilda läroanstalter, främst kommunala och enskilda flickskolor. Denna uppgift vore seminariet synnerligen väl lämpat att fylla, ej minst om dess organisation undergår bl. a. den nyssnämnda erforderliga jämkningen. Med en så begränsad uppgift vore nämligen enligt departementschefens mening realskolan ett främmande element i dess organisation.

Departementschefens sålunda gjorda uttalanden synas mig icke erbjuda någon hållbar motivering för de framlagda förslagen. Vad då först frågan om avskaffandet av ämneslärarinneinstitutionen vid de allmänna läroverken beträffar anföras härför tvenne skäl: dess införande år 1904 liksom dess utvidgande år 1927 hade varit nödfallsutvägar; när behovet av kvinnliga lärarkrafter vid samläroverken kan tillgodoses genom akademiskt och provårsutbildade lärarinnor, bör institutionen avskaffas, eftersom det icke är önskvärt att för kvinnliga läroverkslärare behålla två olika utbildningsvägar och utbildningsformer.

Vad då det första av dessa skäl beträffar, som ligger i ordet: nödfallsutväg, synes detta hämta sin enda kraft och betydelse av en uppfattning av seminarieutbildningen som en i och för sig mindre god och lämplig utbildningsform för lärare vid de allmänna läroverken. Endast på grund av en dylik uppfattning kan det vara befogat att beteckna ämneslärarinneinstitutionens införande och upprätthållande såsom en nödfallsutväg, även om den varit den enda utvägen, som förefanns.

Emellertid är denna av departementschefen hävdade uppfattning alldeles motsatt den, som tidigare kommit till uttryck från myndigheters och sakkunnigas sida under förberedelserna och vid genomförandet av den senast beslutade skolreformen. Redan 1918 års skolkommission har bl. a. uttalat härom, att i ett par avseenden seminarievägen torde kunna tillerkännas ett företräde framför den akademiska, nämligen *dels* så till vida, som den möjliggjorde en grundligare praktiskt-pedagogisk utbildning, förvärvat under flerårigt, parallellt med studierna bedrivet arbete i skolans olika klasser, *dels* därigenom att seminarieutbildningen mer direkt inriktades på lärarkallet än den akademiska undervisningen.

Vid den synnerligen stora utvidgningen av ämneslärarinneinstitutionen, som skedde i samband med 1927 års riksdags beslut om omorganisation av det högre skolväsendet, torde varken inom skolutskottet eller riksdagsbehandlingen framkommit något uttryck för den meningen, att det här vore fråga om en nödfallsutväg. Och vid sitt beslut om kommunala flickskolor underströk 1928 års riksdag i sin skrivelse uttryckligen värdet av seminarievägen som form

för lärarutbildningen även vid en jämförelse med den akademiska. I riksdagens skrivelse nr 356/1928 heter det bl. a.: det borde erinras därom, att den höga pedagogiska standard, som med rätta tillerkännes den högre flickskolan, till en väsentlig del vore att tillskriva den insats, som inom denna skola gjorts av de från högre lärarinneseminarium utbildade lärarinnorna.

Skolöverstyrelsen har vid upprepade tillfällen och senast i sitt underdåniga utlåtande angående omorganisation av högre lärarinneseminarier, som avgavs den 10 december 1930, hävdad liknande synpunkter. I detta utlåtande har överstyrelsen direkt uttalat sig om den av departementschefen upptagna frågan, men därvid kommit till ett motsatt resultat. Beträffande ämneslärarinnetjänsterna vid de allmänna läroverken uttalar överstyrelsen därvid "att det ur pedagogisk synpunkt är fördelaktigt om till dylika befattningar seminarieutbildade lärarinnor kunde vara att påräkna vid sidan av på annan väg utbildade lärarinnor. Det synes nämligen överstyrelsen vara av värde, att vid dessa läroanstalter finnas anställda lärarkrafter, som företräda olika slag av pedagogisk utbildning och vilkas pedagogiska inställning därigenom blivit i viss mån olikartad".

Enligt min bestämda mening är det därför, något som jag redan antytt, varken riktigt eller med hänsyn till ämneslärarinnekåren vid våra läroverk rättvist att beteckna denna institutions införande och bibehållande som en nödfallsutväg, även om den varit och fortfarande vore den enda vägen att lösa frågan om tillgodoseendet av behovet av kvinnliga lärarkrafter vid samläroverken. Jag delar överstyrelsens uppfattning, att de seminarieutbildade lärarinnorna i det stora hela varit och alltjämt utgöra en värdefull pedagogisk tillgång för våra läroverk.

Vad det andra av departementschefen anförda skälet för ämneslärarinneinstitutionens avskaffande beträffar, nämligen att det vore mindre önskvärt, att två utbildningsvägar och utbildningsformer för kvinnliga läroverkslärare upprätthölles, under det att det blott funnes en dylik utbildningslinje för manliga läroverkslärare, så synes mig ett dylikt abstrakt likformighets- och likställighetskrav vara en svag grund för en förändrings genomförande, ifall mot densamma kunna anföras skäl av mer konkret och saklig innebörd. Jag tillåter mig i detta avseende hänvisa till det ovan citerade uttalandet av skolöverstyrelsen. Likformighet är förvisso intet ideal att i och för sig eftersträva, då det gäller ett lands anstalter för den betydelsefulla praktiskt-pedagogiska utbildningen.

Jag förbiser härvid ingalunda, att från vissa lärargrupper, såväl de manliga extralärarnas som de akademiskt utbildade kvinnliga lärarnas, sida kan föreligga ett fullt förklarligt och med hänsyn till deras befordran naturligt önskemål om likformiga kompetenskrav och därmed en begränsning av antalet behöriga aspiranter till ordinarie tjänster vid läroverken. Men lika naturligt är önskemålet från de seminarieutbildade lärarinnornas sida att icke i dessa tider se sina anställningsmöjligheter begränsade. Jag är också av den uppfattningen, att ämneslärarinneinstitutionen vid våra läroverk icke bör få större

omfattning än som är nödvändig med hänsyn till den behövliga garantien för ett begränsat antal kvinnliga lärarkrafter vid samläroverken. Och detta just med hänsyn till befodringsförhållandena för våra akademiskt och provårsutbildade läroverkslärare, som ju i förhållande till de seminarieutbildade lärarinnorna utgöra den vida större gruppen. Detta är emellertid en fråga, som i annat sammanhang kommer att bli föremål för riksdagens prövning. Dessa i och för sig förklarliga och i viss mån berättigade önskemål från vissa lärargrupperns sida kan emellertid icke enligt min uppfattning utgöra tillräcklig grund för riksdagen att biträda departementschefens förslag om ämneslärarinneinstitutionens avskaffande.

Därtill kommer slutligen, att huvudförutsättningen för departementschefens ståndpunkt i denna fråga, nämligen att ett tillräckligt antal akademiskt och provårsutbildade lärarinnor skulle förefinnas för att kunna fylla behovet av det erforderliga antalet kvinnliga lärarkrafter vid läroverk, där flickor undervisas, icke kan utan vidare godtagas utan en ingående utredning, lika litet som framkomligheten av den väg departementschefen anvisar för tillgodoseendet av läroverkens behov av kvinnliga lärarkrafter.

Vad sedan förslaget om den successiva indragningen från och med nästa läsår av realskolan vid högre lärarinneseminariet beträffar, kan jag fatta mig mycket kort.

Som enda motiv härför anföres ämneslärarinneinstitutionens avskaffande. Jag kan emellertid icke finna att det föreligger något samband mellan dessa båda frågor. Ty även om seminariets uppgift skulle begränsas till att utbilda lärarinnor för kommunala och enskilda läroanstalter, ligger värdet för lärarutbildningen av realskolans bibehållande i öppen dag. Och denna kan icke gärna betecknas som ett främmande element i en lärarutbildningsanstalt för bl. a. de kommunala mellanskolorna.

Av det anförda framgår, att jag icke kan finna tillräckliga skäl förebragta för de av departementschefen förordade förändringarna av högre lärarinneseminariets uppgift och organisation och att jag anser, att dessa icke böra av riksdagen bifallas. Som stöd för denna min uppfattning får jag ytterligare anföra följande.

Den organisationsplan för högre lärarinneseminariet, som skolöverstyrelsen framlagt i sitt ovan omnämnda underdåniga utlåtande den 10 december 1930, avser endast sådana jämkningar, som kunna anses betingade dels av seminariets egen utveckling, dels och framför allt av de förändringar i det högre skolväsendets organisation, vilka tillkommit genom beslut av 1927 års riksdag eller senare. För min del kan jag icke finna det lämpligt, att åtgärder nu vidtagas, som innebära ett upprivande av riksdagens så sent som år 1927 fattade beslut angående organisationen av högre lärarinneseminariet och de därmed förbundna läroanstalterna. Jag kan icke heller finna, att de skäl, som framförts härför, kunna motivera igångsättandet av en utredning i detta syfte.

Vad särskilt beträffar den av 1927 års riksdag beslutade, till seminariet

knutna fyraåriga realskolan, torde det böra nämnas att i vissa städer, där möjlighet till realskolebildning för flickor saknas, det kan förväntas, att behovet av dylik utbildning kommer att tillgodoses genom anordnande under en eller annan form av realskollinje i anknytning till en förefintlig flickskola. Vid sådant förhållande synes det ur lärarinneutbildningens synpunkt desto mera önskvärt och behövt, att vid statens normalskola en dylik linje förefinnes.

Vad sedan kostnaderna för genomförandet av den i statsrådsprotokollet skisserade planen beträffar, anför departementschefen, att någon större ökning av statsutgifterna genom den ifrågasatta åtgärden näppeligen torde vara att befara, enär de ämneslärarinnor, vilka hava adjunktskompetens, redan åtnjuta avlöning lika med kvinnlig adjunkt. Denna departementschefens förmodan torde sakna tillräcklig grund, vilket kan belysas av följande exempel på vad den nuvarande ämneslärarinneinstitutionens avskaffande kan komma att medföra för årliga merkostnader. För närvarande finnas vid de allmänna läroverken och under förstatligande stående kommunala mellanskolor omkring 180 ordinarie ämneslärarinnor. Av dessa hava omkring 53, d. v. s. i runt tal 29 %, adjunktskompetens. Även om antalet akademiskt bildade ämneslärarinnor med provår så småningom kommer att stiga till omkring 50 % av hela det beräknade antalet (236), skulle avskaffandet av de kvinnliga ämneslärarinnebefattningarna vid de allmänna läroverken medföra en rätt avsevärd årlig kostnadsökning. Med nuvarande avlöningsförmåner å s. k. D-ort uppbär en kvinnlig adjunkt 1,170 kronor mer än en ämneslärarinna. För 118 ämneslärarinnor skulle detta betyda en årlig merutgift å $118 \times 1,170 = 138,060$ kronor.

Den ovan antydda begränsningen av anslagsbehovet under punkt 139 i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, som departementschefen funnit sig böra vidtaga, avser ett anslagsäskande å 5,000 kronor för förhyrande av en våning om 5 rum att användas till klassrum för en ny folkskoleklass m. m. Jag anser mig böra framhålla, att någon anslagsökning av det under förenämnda punkt i statsverkspropositionen upptagna anslagsbeloppet icke behöver föranledas därav, att någon avveckling av realskolans första klass nästkommande läsår icke kommer till stånd. Läroanstalten har nämligen, såsom också departementschefen påpekar, möjlighet att, om ock med svårighet, provisoriskt reda sig med till buds stående lokaler.

På grund av vad jag sålunda anfört tillåter jag mig att hemställa,

att riksdagen ville besluta att avslå förslaget, att den vid högre lärarinneseminarier befintliga fyraåriga realskollinjen för flickor skall successivt avvecklas med början förmedelst indragning med läsåret 1932—1933 av samma linjes första klass.

Stockholm den 21 januari 1932.

Otto Holmdahl.

